

В. П. Казміренко

КОГНІТИВНА СКЛАДНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ ЯК ВИМІР В УМОВАХ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ І ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ

Статтю присвячено аналізу наукових засад соціально-психологічного конструювання зв'язків, стосунків та взаємодії в організації творчого процесу, спільної діяльності та прийнятті рішень. Запропоновано модель організації творчого діалогу як засобу активізації когнітивного процесу взаєморозуміння в спілкуванні та спільній діяльності. З'ясовано роль і функції цілепокладання як сукупності механізмів інтелектуальної регуляції спільної діяльності. Окреслено перспективи наукового обґрунтування технологій організації та розвитку методів когнітивного управління соціальними діалогами.

Ключові слова: організація творчого діалогу, цілепокладання, когнітивне управління, соціальні діалоги.

Проблема. Конструювання спільного задуму узгодженого прийняття рішень – процес емоційно навантажений та інтелектуально напружений. Побудова такого розумового проекту в умовах спілкування завжди пов'язана з відбором засобів цілепокладання і зіткненням різних думок, перебігом мотивації вибору, ресурсами розуміння та взаєморозуміння в міжсуб'єктних діалогах, узгодженістю суб'єктивних намірів і відповідальності в завданнях та ризиках спільної діяльності. За помилки в спільному цілепокладанні та ризикове або некомпетентне прийняття рішень у ситуації кризи та високого рівня небезпеки доводиться платити високу ціну, а нерідко такі помилки є невинними з погляду коригування їхнього негативного впливу [1]. Усі ці контексти вимагають вирішення інтелектуальних завдань значної когнітивної складності, що конструюються безпосередньо в спілкуванні.

Мета статті: розглянути основні виміри, що зумовлюють такі когнітивно комунікативні труднощі; з'ясувати роль і функції цілепокладання як сукупності механізмів інтелектуальної регуляції в організації творчого процесу спільної діяльності та прийнятті рішень.

Цілком згодні з визначенням Н. Ф. Наумової, за яким *цілепокладання слід розуміти як поведінку, що спрямовується метою* [2]. При цьому будемо вирізняти поведінку, що спрямована до мети як до відповідного *корисного результату*, який не обов'язково представ-

лений на момент цілепокладання у свідомості суб'єкта. А загалом цілепокладання ми розглядаємо завжди у зв'язку зі свідомістю та самосвідомістю суб'єкта, групового суб'єкта в тому числі. Отже, це завжди формування або виникнення в індивідуальній або груповій свідомості певного, реального феномена, що зумовлює процес цілепокладання та процес спрямування “мети” у вимірах майбутнього результату діяльності або поведінки.

Із цього погляду *основні механізми процесу цілепокладання* формуються в системі соціальних відносин, у яких реалізується вся життєдіяльність суб'єктів цих відносин. Природа детермінації поведінки і діяльності, зумовлена цілепокладанням, складна і багаторівнева, але є низка найбільш загальних рис, що характеризують таку діяльність.

Перша – механізм цілепокладання завжди пов'язаний з різноманітністю замислів, задумів, планів на майбутнє, наявністю *програми перетворень та мети такого самопроектування в майбутнє*. Це “комплексне” перенесення себе в простір майбутніх перспектив життєдіяльності має на меті формування особистісних смислів самопроектування – проектування своїх соціальних дій, сподівань, своїх експектацій та очікувань оточення. Процесуальну основу цілепокладання становлять механізми антиципації як здатності суб'єкта діяти або приймати рішення з необхідним просторово-часовим випередженням щодо очікуваних майбутніх подій, як активне оволодіння перспективою майбутнього. Це дає змогу, спираючись на наявний досвід, передбачати події, які ще не настали, і готуватися до них.

Друга риса цілепокладання – дотримання *ідеї належного*. Виміри належного в уявленнях про імперативи моралі та очікування відповідності обов'язку і зобов'язанням. Ці суб'єктні виміри людина встановлює для себе сама, тому зазначені механізми виконують функцію ще й саморегуляції. Смысл дотримання ідеї належного не пов'язаний з раціональним результатом учинку чи досягненням певного результату такої соціальної дії, а йдеться про стремління до соціальної дії без сподівання на якісь корисливі наслідки. Функція дотримання належного – це завжди орієнтир діяльності в ситуаціях з високим рівнем соціальної невизначеності або особливої особистісної значущості.

Третя риса – це забезпечення цілепокладання в середовищі об'єктів природного та соціального світу, що зумовлює *визнання їхньої цінності*. Цілепокладання надає їм відповідного значення суб'єктивних вимірів, зумовлює зв'язок з потребами, інтересами, спрямуваннями життєдіяльності суб'єктів. Функція цінностей – це формування гармонійної, упорядкованої, значущої для того чи того суб'єкта “картини світу”, яка створюється як продукт свідомості і розумово підтримується суб'єктивними інтелектуальними обґрунтуваннями, відповідним чином впливаючи на конструкти розумових дій і спілкування.

Четверта риса як важливий механізм цілепокладання виявляється в когнітивній складності спілкування і взаєморозуміння. Цей механізм базується на *соціальних і культурних нормах*. Саме норми змушують суб'єкта підпорядковуватися системі інтернальних постулатів та принципів, визначають вимоги щодо соціальної прийнятності та узгодженості його діянь з погляду соціалізованої оцінки та адаптивної поведінки. Суб'єкт приречений на необхідність мотиваційного врахування та прийняття як необхідності інтелектуального погоджування своїх дій та вчинків у просторі “полезалежності” чи “полenezалежності” своїх ставлень чи позицій. Функція цього механізму цілепокладання полягає в оптимізації поведінки, забезпеченні її успішності і дотриманні соціальних стандартів у соціальному наслідуванні і прийнятності. Завдяки *стереотипам і стандартам*, що виявляються в регуляції поведінки і соціальної діяльності, прийняття рішень суб'єктом здійснюється як оптимізація свого соціального впливу, “адаптивного” (або “неадаптивного” “наднормативного”) утвердження своїх намірів у межах наявних інтелектуальних і психологічних ресурсів.

П'ятий механізм детермінації спрямованого цілепокладання – *мета*, що опосередковує орієнтацію людини-суб'єкта у світі “інструментальних” об'єктів. Мета в такому її розумінні завжди відображає бажаний рівень задоволення потреб, очікувань, домагань та мотивації зростання і розвитку. Функцію *цільового визначення* поведінки слід розглядати як безпосередню, інструментальну. Використовуючи зовнішні об'єкти як засоби, вона виявляється в реалізації устремлень, сформованих на основі інших орієнтирів.

Шостий орієнтир як психологічний механізм цілепокладання – це тяжіння, спрямований потяг до розкриття властивостей і якостей “спрямованої” поведінки, актуалізоване *бажання самопізнання*. Така орієнтованість як своєрідний рефлексивний механізм певною мірою схожа з природою побудови “проекту” (перша риса цілепокладання). Але цей орієнтир менш узагальнений, а головне, “проект” відрізняється спрямованістю на “відкритість світові” і має властивість безпосередньої “предметної визначеності”; він є орієнтиром і як механізм відображає “закритий контур” регуляції діяльності та поведінки суб'єкта. Спрямованість поведінки “на себе” відтворює різноманітність причин та обставин самопізнання, спрямованості на самоактуалізацію і самовираження тощо. А проте якщо цей психологічний вимір цілепокладання стає провідним, то всім іншим механізмам регуляції соціальної поведінки тоді відводиться підпорядкована, залежна, допоміжна роль. Функція цього механізму цілепокладання – збереження статусу психологічного здоров'я суб'єкта. Когнітивне спілкування, орієнтоване на самоактуалізацію, – це завжди зразок дотримання відповідно до призначення власне самотворення, наслідком чого є досягнення внутрішньої гармонії в ієрархії цінностей, і тому воно стає – як мета, так і засіб цілепокладання – самоствердженням.

Усі представлені механізми формують умови *першого рівня складності когнітивного спілкування*. В організації творчого процесу і забезпеченні спільної діяльності та прийняття спільних рішень згадані механізми інтелектуальної регуляції звичайно самі по собі, спонтанно не виникають [3]. Щоб полегшити цей процес, потрібно вдатися до спеціальних професійних дій і формувальних технологій під наглядом психологів-тренерів, консультантів, психотерапевтів-фахівців, які керували б перебігом засвоєння всієї різноманітності засобів когнітивного спілкування.

Отже, *інтелектуальна складність* когнітивного спілкування – це інтегральна характеристика [4; 5], яку можна представити у вигляді певної моделі (рис. 1). Психологічні складові, розглянуті вище на прикладі психологічних вимірів *цілепокладання*, відображають виникнення відповідних процесуальних та феноменологічних детермінант і причинних зв'язків, які генерує когнітивна складність спілкування. Усе це супроводжує формування взаєморозуміння в контурах творчого спілкування, окреслює можливості досягнення спільних когнітивних конструктів та поєднання тезаурусів в *інтеграції множинного* [6].

Рис. 1. Модель складності когнітивного спілкування в структурі цілепокладання спільної діяльності

Щоб доповнити вже описані виміри цілепокладання і розширити уявлення про когнітивну складність спілкування, розгляньмо ще низку психологічних механізмів, що становлять умови виникнення та регулювання взаєморозуміння в спільному процесі прийняття інтелектуальних рішень і побудови фреймів спілкування. Ідеться про найбільш типові чинники *процесуальної природи* в перебігу спільної діяльності та *феноменологічні регулятори* в структурі когнітивного спілкування (табл.). Вони охоплюють розгалужену структуру різновидів функцій і відображають психологічні механізми, які сформовані в спільній діяльності і також беруть участь у забезпеченні цілепокладання. *За визначенням багатьох дослідників, ці концептуальні засади регуляції спільної діяльності, як і цей перелік психологічних параметрів, найбільш універсальні.*

Таблиця

Функції когнітивного спілкування в прийнятті рішень у спільній діяльності

Дослідник	Феномен, що опосередковує цілепокладання в спільній діяльності	Призначення функцій когнітивного спілкування в цілепокладанні як засобу регуляції спільної діяльності (організаційної діяльності)
1	2	3
Дж. Хоуманс	Досягнення соціальної і практичної рівноваги	Вибір засобів регуляції взаємодії на основі паритетних стосунків; <i>взаємовигода</i> – умова організованості та спільного поступального розвитку, удосконалення соціальної діяльності
	Справедливість розподілу	Еквівалентність внесків, активізація засобів соціального управління
	Рівень впливу (або взаємна цінність)	Приріст індивідуальних цінностей, що включаються в організаційну діяльність, формування особливої групи властивостей – соціальної відповідальності
К. Роджерс	Система зворотних зв'язків	Встановлення, підтримка і зміцнення різних сторін згоди партнерів, ідентифікація намірів, організація діяльності великої структурної складності
Т. Шибутані	Згода і цінність взаємних намірів, рольова конвенціональність прав та обов'язків	Кооперативна взаємодопомога, координація дій, розширення партнерських інтересів, узгодження конфліктів сторін у спрямуванні мотивації та пріоритетів
	Посилення взаємозв'язку між правами та обов'язками	Взаємодоповнювальність, комплементарність експектацій, очікувань розширення діапазону взаємодій, включення нових цінностей, формування соціального досвіду спільної діяльності

Продовження табл.

1	2	3
Т. Парсонс, Е. Голднер	Взаємодоповню- вальність компле- ментарність і зу- стрічна вдячність у відповідь	Посилення взаємозв'язку між правами та обов'язками, усвідомлення кожною стороною соціальної значущості парт- нерства в спільній діяльності
І. С. Кон	Співвідношення ролі і соціальної позиції	Ідентифікація ролей і соціальних цін- ностей, усвідомлений вибір стилю соціальної поведінки, пристосування до соціальних функцій, актуалізація соціальної відповідальності
В. О. Соснін (аналітич- ний огляд)	Рівень автоном- ності головної мети і завдання	Поглиблення співпраці в групі, узго- дження обмінних циклів із середови- щем, визначення соціальних і техніч- них ресурсів, потрібних для виконання завдання (досягнення мети)
	Визначення меж системи (за техно- логією, простором, часом)	Вплив членів групи на глибину її вза- ємозв'язків із середовищем-оточен- ням, диференціація стосунків в органі- зації спільної діяльності, формування організаційної самостійності, здійс- нення межового контролю за стосун- ками з іншими суб'єктами організації
	Груповий контроль за виконанням головного завдання	Зростання самостійності у виборі засо- бів і методів досягнення групових цілей, посилення відповідальності за кінцевий результат, контроль над критичними (кризовими) ситуаціями діяльності
	Еквіфінальність	Формування механізмів групової са- морегуляції; спроможність стабільно вирішувати головні завдання різнома- нітними шляхами і способами незале- жно від початкових умов діяльності; активне цілепокладання і прогнозу- вання процесів взаємодії із середови- щем

Другим рівнем складності когнітивного спілкування є розроблення і формування психологічних ресурсів взаєморозуміння в спільній діяльності, процесів узгодження очікувань і намірів суб'єктів спільної діяльності. Наведена нижче модель (рис. 2) дає змогу осмислити механізми та процедурну складність такого узгодження і водночас з'ясувати можливості використання інструментальних психологічних засобів активізації когнітивних процесів взаєморозуміння в спілкуванні. Завдяки спільній діяльності, що вибудовується з урахуванням

цих когнітивних засад спілкування, стає можливим не тільки ефективне узгодження намірів та очікувань сторін у їхньому спільному взаєморозумінні, а й активізація креативних рішень і творче забезпечення результату спільного пошуку перспективного майбутнього.

Рис. 2. Модель механізмів організації творчого діалогу як засобу активізації когнітивних процесів взаєморозуміння в спілкуванні і спільній діяльності

Перший комплекс нашої моделі (див. рис. 2) – це психологічні засоби, спрямовані на активізацію умов, які уможливають досягнення (формування) взаєморозуміння в прийнятті рішень спільної діяльності. Цей комплекс охоплює три групи механізмів, які, власне, забезпечують таку можливість і дають змогу організувати умови для виникнення та послідовного розвитку взаєморозуміння. Сам феномен *взаєморозуміння* є психологічним та суспільно-творчим результатом прояву бажання, інтересів і волі учасників діалогу та спільної діяльності, а означені механізми – це тільки перелік умов такого організаційно-психологічного супроводу.

Забезпечення досягнення ідентифікації, конгруентності – це запорака формування загального стану психологічного здоров'я в прийнятті рішень та цілепокладанні. Ідеться про створення умов, за яких особи як суб'єкти прийняття рішень спільної діяльності можуть бути вільними від упереджень, відповідальними, аутентично захищеними і не потребують за діяння ресурсів персонального психологічного захисту навіть у разі прийняття конфліктних і ризикових рішень.

Другий комплекс спеціалізованих технологічних засобів (методів, правил, узгоджень тощо) спрямований на створення психологічних умов активізації творчих процесів і забезпечує інструментально технологічний супровід когнітивного спілкування. Як уже зазначалося, креативні процеси в ході спільного прийняття рішень та цілепокладання в спільній діяльності звичайно не виникають самі по собі, їх потрібно створювати і технологічно підтримувати. А це, зрозуміло, вимагає розроблення необхідних правил для забезпечення легітимізації організаційних домовленостей і прийняття відповідних норм. Але не тільки. Важливою складовою цього процесу є постійна методична допомога, яка базується на використанні засобів психологічного супроводу. Такі технології передбачають зокрема психологічну допомогу консультанта-психолога, який спеціально підготовлений для виконання ролі креативного модератора. Професійна психологічна допомога дає змогу віднайти правильні технологічні рішення, не впливаючи на зміст спільної діяльності, дискусій чи конструювання узгоджень і вирішення мотиваційних конфліктів. Консультація психолога-фахівця стосується тільки допомоги у творчих регламентаціях та активізації психологічних засобів організації проектного мислення, проектування способів накопичення досвіду, побудови рефлексивних кроків узагальнення та досягнення ефективних результатів спільного процесу, кризових питань цілепокладання й організації психологічного супроводу, психологічного забезпечення творчої спільної діяльності та прийняття рішень.

Е. С. Коган вважає, що можна сформувати досить чіткий перелік психологічних передумов, які з огляду на їхні психологічні ознаки завжди гарантують започаткування, проведення та інструментальну ефективність *когнітивно орієнтованого і рівноправного діалогу*:

- забезпечення “конгруентності” (природності, відкритості спілкування) партнерів по спілкуванню;
- дотримання принципів безоціночного ставлення до особи партнера;
- формування настановлення і норми сприймання партнера як рівного;
- реалізація принципу рівної психологічної безпеки;
- створення умов для стійкої орієнтації на проблемний, дискусійний характер спілкування;
- забезпечення партнерської підготовленості (інформаційної і психологічної) до діалогу;
- дотримання правил і стандартів персоніфікованих форм, стилю і характеру спілкування;
- утвердження засад розуміння і готовності допомогти;
- утілення в діалозі принципу досягати схожості в інтерпретації дійсності.

На ці засади певною мірою спирається і психологічне обґрунтування активізації когнітивних процесів, спрямоване на розкриття механізмів формування конструктивних технологій діалогів, які використовуються в когнітивному спілкуванні. Проведений аналіз дав змогу показати наукову актуальність проблеми *керуючого* когнітивного спілкування і трансформації його розуміння, що має чималий історичний досвід, значну кількість підходів, механізмів пояснення та концептуальних положень. Значний обсяг теоретичних знань у філософській та психологічній галузях, велика кількість наукових міждисциплінарних узагальнень та сфер аналізу свідчать, що проблема когнітивного спілкування має значний доробок з питань, актуальних і для сучасної науки в цілому, і для психологічної теорії зокрема.

На сьогодні особливу цінність і важливість ця наукова проблема становить для сучасної, насамперед соціально-психологічної, практики. Розвиток наукових засад соціально-психологічного конструювання зв'язків, стосунків і взаємодії, створення технологій соціально-психологічного управління розвитком у пізнавальній діяльності в межах сучасної освіти роблять цю тему вкрай нагальною. Розроблення прикладного практичного знання, технологічних проектів та методів їх упровадження набуває все більшої актуальності.

Особливо виразно когнітивна складність спілкування проявляється в практиці викладацької діяльності, організації психотерапевтичної допомоги в управлінні соціальною життєдіяльністю в політиці, бізнесі, медицині, у реалізації вимог щодо техногенної безпеки у виробничих комплексах соціотехнічного управління. Усе це сфери, де ефективність практики пов'язана з вимірами спільної діяльності і складного когнітивного спілкування, творчими розвивальними діалогами, які потребують психологічного знання та обґрунтованих методів *когнітивного управління діалоговими комунікаціями*.

Особливого значення і практичної цінності ці питання набувають, коли йдеться про вивчення структурних особливостей реальних соціальних діалогів, що мають місце в суспільстві, про побудову uzгоджених психологічних засад їхньої креативності та досягнення актуального суспільно-творчого результату. Такий підхід, на нашу думку, слугує науковим обґрунтуванням для створення методичних комплексів з технології організації та розвитку соціальних діалогів і методів когнітивного управління ними, технік психологічного супроводу когнітивних процесів та навчання фахівців різного профілю цих когнітивних практик.

Зазначимо, що соціально-психологічна складова діалогів завжди є ключовою, оскільки базується на засадах соціальних актуальних потреб, соціогенної мотивації та когнітивного пошуку напрямів розвитку і пов'язана з необхідністю розв'язання нагальних проблем чи подоланням якихось труднощів. Спонтанно або конструктивно-технологічно

соціальні діалоги в когнітивному спілкуванні набувають форми соціально-громадських заходів, спрямованих на подолання бар'єрів на шляху соціально відповідального розвитку суспільної життєдіяльності. Важливо, що структура змісту соціального діалогу, побудова його узгоджених психологічних засад завжди пов'язані з розвитком креативності та досягненням актуального суспільно-творчого результату. Тому важливим аспектом нашої роботи є окреслення перспектив наукового обґрунтування методичних комплексів з технології організації та розвитку методів когнітивного управління соціальними діалогами, технік психологічного супроводу когнітивних процесів та спеціального навчання фахівців різного профілю. Саме пояснення та розкриття процесів активізації когнітивної спрямованості в спільній діяльності є основою для створення переліку вимог щодо визначення компетентності професіонала з питань експертизи соціального діалогу. А це, відповідно, висуває завдання методичного розроблення психолого-практичних засобів навчання фахівців та їхньої психологічної підготовки.

Висновки. Отже, вирішення практичних завдань когнітивного спілкування спирається на чотири головні психологічні механізми. Це:

- розщеплення досвіду й актуалізація живого знання (за М. К. Мамардашвілі);
- побудова концептуальної основи хронотопу (за М. М. Бахтіним);
- побудова моделі майбутнього, на яку орієнтовані потреби досягнень і розвитку;
- евристичне програмування рішень у структурі процесу досягнень.

Традиційно про когнітивне спілкування можна говорити в контексті його інтелектуальної компетентності та евристичної технологічної досконалості. Евристичний аналіз, відображаючи когнітивну складність спілкування, звернений до процесу побудови *когнітивного спілкування* і розглядає питання про способи, за допомогою яких персональні розумові й інструментальні операції в контурі спільної діяльності вибудовуються і структуруються в складні інтелектуальні утворення у вигляді:

- типів когнітивних стратегій;
- тактик досягнення;
- особистісних розумових стилів, їх комбінацій;
- суб'єктивних мислетворчих схем;
- когнітивних стилів, включаючи групові;
- інструментальних мислєдіяльнісних стереотипів;
- соціокультурних і професійно опосередкованих розумових стереотипів тощо.

Основні когнітивно-комунікативні функції такого творення способів евристичного структурування в діяльності партнерів по

когнітивному спілкуванню орієнтовані, по-перше, на організацію ефективного пошуку необхідної інформації, по-друге, на підготовку умов і вироблення нових нестандартних рішень. Такі складні інформаційні структури є результатом цільового комунікативного опрацювання когнітивної складності спілкування, з'ясування природи творчої інтегральної комбінації простих елементарних інтелектуальних одиниць, що утворюють єдність живих системних знань. Якщо досліджувати динамічну структуру мислення в процесі спілкування в тому вигляді, у якому вона проявляється в поведінці суб'єкта спільної діяльності (людини або групи) у ході вирішення завдання засобами когнітивного спілкування, то виявиться, що навіть звичні дії вимагають численних інтелектуальних кроків, пов'язаних у складні інтегральні послідовності евристичного пошуку і спільного творчого відкриття.

Література

1. *Моляко В. А.* Психология конструкторской деятельности / В. А. Моляко. – М. : Машиностроение, 1983. – 133 с.
2. *Наумова Н. Ф.* Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения / Н. Ф. Наумова. – М. : Наука, 1988. – 200 с.
3. *Морено Дж.* Театр спонтанности / Дж. Морено ; пер. с англ., авт. вступ. ст. Б. И. Хасан. – Красноярск : Фонд ментального здоровья, 1993. – 125 с.
4. *Лурия А. Р.* Язык и сознание / А. Р. Лурия ; под ред. Е. Д. Хомской. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 320 с.
5. *Величковский Б. М.* Когнитивная наука: Основы психологии познания : в 2 т. / Б. М. Величковский. – М. : Смысл : Изд. центр “Академия”, 2006. – Т. 1. – 448 с.
6. *Habermas J.* Knowledge and Human Interests / J. Habermas. – London : Beacon Press, 1972. – 368 p.

Казмиренко В. П. Когнитивная сложность общения как измерение в условиях совместной деятельности и принятия решений и целеполагания

Статья посвящена анализу научных оснований социально-психологического конструирования связей, отношений и взаимодействия при организации творческого процесса, совместной деятельности и принятия решений. Предложена модель организации творческого диалога как способа активизации когнитивного процесса взаимопонимания в общении и совместной деятельности. Определена роль и функции целеполагания как совокупности механизмов интеллектуальной регуляции совместной деятельности. Очерчены перспективы научного обоснования технологий организации и развития методов когнитивного управления социальными диалогами.

Ключевые слова: ориентация творческого диалога, целеполагание, когнитивное управление, социальные диалоги.

Kazmirenko V. P. Cognitive complication of communication as a dimension in conditions of common activity, taking a decision, and goal-setting

The article deals the analysis of scientific bases of social and psychological construction of connections, relations and interaction during a creative process

organization, common activity and taking a decision. It is offered a model of a creative dialogue organization as a mean of intensification of cognitive process of mutual understanding in communication and common activity. It is determined the role and functions of goal-setting as a totality of intellectual regulations' mechanisms of common activity. It is circumscribed the prospects of scientific substantiation of organization and development technologies of cognitive management methods of social dialogues.

Key words: organization of creative dialogue, goal-setting, cognitive management, social dialogues.

© Казміренко В. П.

О. Ю. Осадько

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОСТОРУ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено теоретичному аналізу основних психологічних підходів до дослідження комунікації як простору саморозвитку особистості. Виділено три основних наукових підходи до вивчення проблеми ефективності спілкування в історії психології. Обстоюється думка, що в основі кожного з наукових підходів до вивчення спілкування лежить один з нероздільних аспектів саморозвитку особистості.

Ключові слова: спілкування, ефективність комунікації, діалог, оптимальне функціонування особистості, когнітивна адаптація, саморегуляція, самореалізація, саморозвиток смислових структур особистості.

Проблема. Актуальність теми дослідження визначається тією роллю, яку відіграє спілкування в розвитку особистості та її психологічних зв'язків зі світом. Сучасні тенденції розвитку психологічної науки переносять акцент з вивчення окремої особистості на стосунки людей, на їхнє спілкування; з границь одного "я" – на простір "між" [1–9]. Філософсько-онтологічні ідеї М. Бубера, М. М. Бахтіна і С. Франка, що лягли в основу "металінгвістичного" розуміння діалогу, активно впроваджуються в наукову психологію, оскільки відкривають простір для досліджень такого аспекту реальності людських стосунків, який досі мало виокремлювався в інших теоретичних концептах. Проте багатомірність цієї міжособової (інтерсуб'єктної) реальності зумовила те, що її дослідження здійснюються з настільки різних парадигмальних позицій (ракурсів вивчення, поверхів розуміння), що за всім цим "плюралізмом" стає все важче осягнути цілісність об'єкта вивчення. Різноманітність дефініцій за невизначеності щодо застосування терміна стосується як поняття